

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ—ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ—ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Α΄.

1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ, 1863.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 7.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΟΙΗΤΩΝ
ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΟΥΤΣΟΣ.

(Συνέχεια. Ἴδε φυλλάδ. 6)

Α΄.

Εἰς τὴν πρώτην πράξιν ὁ Σωτήρης προπαρασκευάζει τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ συζυγικοῦ καὶ τοῦ ἐρωτικοῦ του σχεδίου, ὑπ' ὄψιν δ' ἔχων ἰδίως τὸ δεύτερον προσκαλεῖ τοὺς δύο γελοίους ποιητὰς, τὸν Ἀρμόνιον καὶ τὸν Φοῖβαπόλλωνα καὶ τοὺς ἐπιφορτίζει νὰ τῷ συντάξωσιν ἔμμετρον ἐρωτικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὴν ὠραίαν Ἐλίξαν.

Ἢ νὰ τὴν πῶ τὴν Φράγγισα;
ἐρωτᾷ ὁ εἰς τῶν ποιητῶν

Τί θέλ' ἢ εὐμορφουλα;
ἐρωτᾷ ὁ ἄλλος.

Βίπέτε τὴν πῶς ἔβριψε εἰς τὴν φωτιά μου λάδι
'Αφ' οὐ μ' ἐγλυκοκοίμησε πῶς θὰ τὴν διῶ τὸ βράδυ
ἀποκρίνεται ὁ Σωτήρης.

Ἢ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου σύνταξις τῆς ἐρωτικῆς πρὸς τὴν Ἐλίξαν ἐπιστολῆς δίδει χώραν εἰς

σκηνὴν εὐφυῆ καὶ κωμικωτάτην. Ἐπὶ τέλους δὲ ὁ Φοῖβαπόλλων γεννᾷ τὸ ἐξῆς περιβόητον γραμματίον

Ἦ Ἀφροδίτη! ὦ Παλλάς! ὦ τῶν ψυχῶν Κυρία!
Ἦ τῆς ὑπ' οὐρανὸν θεᾶ! τί ὦρα μακαρία,
Καθ' ἣν ὁ Ὑπηρέτης σ φ ᾶ ς, περὶ ἡλίου ὄσιν,
Θαλάμου σ φ ᾶ ς θέλει τερπνῶς τὸ ἔδαφος ποτήσειν.

Ἡ σκηνὴ αὕτη, καίτοι εὐφυῆς καὶ χαριέσσα, ἔχει τὸ ἐλάττωμα τοῦ νὰ ᾔνε μίμησις ἀκριβῆς τῆς περιφήμου σκηνῆς τῶν λογιῶν γυναικῶν (Les femmes savantes) τοῦ Μολιέρου. Ὁ Φοῖβαπόλλων καὶ ὁ Ἀρμόνιος μᾶς ἐνθουμίζουσι συχνάκις τὸν Vadius καὶ τὸν Trissotin τῶν λογιῶν γυναικῶν. Ἄλλ' ἡ εὐστοχος αὕτη μίμησις δὲν ἀφαιρεῖ πᾶσαν πρωτοτυπίαν ἀξίαν ἀπὸ τὸν ποιητὴν ἢ τὸν συγγραφέα ὅστις μιμεῖται, καλῶς καὶ ἐπιτηδεῶς ἐφαρμόζων εἰς τὸ ἴδιον ἑαυτοῦ θέμα ὅσα παρ' ἄλλων δανεῖζεται.

Εἰς τὴν δευτέραν πράξιν μᾶς παριστᾷ ὁ ποιητὴς τὸν οἶκον τῆς μηροστῆς τοῦ Σωτήρη. Ἡ πράξις αὕτη εἶνε πλήρης σκηνῶν ὠραιοτάτων, ἀστείων, φυσικῶν, ἀπηλλαγμένων πάσης ξενικῆς μιμήσεως καὶ ὁ χαρακτήρ ἀκόμη τῶν προσώπων εἶνε ἀληθέστατος ἐνταῦθα· ὁ ποιητὴς δὲν δημιουργεῖ τὰ πρόσωπα διὰ τῆς φαντασίας του, δὲν τὰ ἐρανίζεται ἐκ τῶν

συγγραμμάτων τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ τὰ ζωγραφίζει πιστῶς ὅπως τὰ εἶδεν ἐντὸς τῆς τότε ἑλληνικῆς κοινωρίας. Κρίνατε μόνοι σας, ἂν δὲν πιστεύετε. Ἴδου ἡ Κερά Θάμαρη, ἡ γραῖα μάμμη τῆς μνηστῆς τοῦ Σωτήρη· ἀκούσατέ την·

Ἄναθεμα τὸ διάβασμα καὶ τὸ πολὺ καλὸ του.

Ἡ κόρη μας γραψίματα! πολὺ δὲν θὰ περάση
Κ' ἀπ' τὸ χεράκι της θὰ εἶδον οἱ νέοι μας βράβασι.

Ἡξευρα ἐγὼ νὰ συλλαβήτω,
Ἡ στήν κιθάρα φράγκικους σκοποὺς νὰ τραγουδήσω;
Πλὴν εἰς τὰ νιάτα μου, γ' αὐτὸ, δὲν λέγουμουν ὠραία;
Φουστάνιχ θέλ' ἡ κόρη σου; . . . Δὲν ἤμουν κ' ἐγὼ νέα;

Ἐντεῦθεν λαμβάνουσα ἀφορμὴν ἐξακολουθεῖ λεπτομερῶς τὴν διήγησιν τοῦ νεανικοῦ της βίου, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων ἔζησε. Μετὰ δὲ τὸ ὑπερήφανον τοῦτο· προοίμιον φθάνει εἰς τὸ κατὰ τοῦ μνηστῆρος τῆς ἐγγόνης της κατηγορητήριον, τὸ ὁποῖον εἶνε, ὡς εὐκόλως εἰκάζετε, σφοδρότατον. Ἴδου δείγματα τινὰ τῆς πρὸς τὸν Σωτήρη φιλοφροσύνης της:

Τὸν εἶδες τὸν κρεμάλα σου, τὸν ἀξιολόγ σου;
Τὸν εἶδες, ποῦ νὰ τὴν χαρῆς, τὸν ἄξιο γαμβρό σου;
Προχθὲς μὲ βλέπει. . . τιμουσιὰ. . . οὐτ' ἓνα καλημέρα;
Σὰν νῆμουν καμμιὰ συχασιὰ, σὰν νῆμουν καμμιὰ λέρα.
Κ' ἐγὼ δὲν εἶχα μιὰ φορά τὰ εἰκοσί μου χρόνια;
Σὲν μ' ἔβλεπαν δὲν κάθονταν οἱ ἄνδρες στὰ βελόνια;
Καὶ σὺ παιδί μυζιάρικο, καὶ σὺ φραγκολελέγγο,
Κὶρ Σωτηράκης χθεσινός. . . ξανάστροφη στὴ φέγγω,
Ἄν στὴ σειγμὴ καθὼς μὲ θῆς δὲν βγάλης τὸ καπέλλο.

Τοιοῦτοτρόπως προχωροῦν καὶ ἐκτελείσσονται αἱ σκηναὶ ζωγραφίζουσαι εἰς ἡμᾶς φυσικώτατα καὶ τὴν γραῖαν, μὲ τοὺς τραχεῖς καὶ ἀκαλλιεργήτους τρόπους της, καὶ τὸν Σταμάτην μὲ τὴν ἀπειρίαν καὶ τὴν εὐθιείαν του, καὶ τοῦ Χαράλαμπου μὲ τὴν εὐφυῆ αὐτοῦ σκαπτικότητα, καὶ τὴν Μαρούσαν μὲ τοὺς γελοίους πιθηκισμούς της, καὶ τὴν Κερά Περμαθουλάν μὲ τὴν κακοῦθην καὶ πλήρη πονηρίας ἐπιδειξιότητά της.

Εἰς τὴν τρίτην πράξιν βλέπομεν χρόνῳ μεγαλοπρεπῆ εἰς τῆς Ἐλίζας, ὅπου βλέπει ὁ Σωτήρης αἰφνηδῶς διερχομένην εἰς μίαν αἰθουσαν γυναικείαν τινὰ σκιάν ἧτις τὸν καταθρομβεῖ. Τῷ ἐφάνη ὅτι ἦτον ἡ Κοραλία, ζῶν καὶ φοβερός συνειδήσεως ἔλεγχος δι' αὐτόν· τὴν συναντᾷ τέλος πάντων, ἦτο τῷ ὄντι αὐτῇ, εἶχεν ἔλθει ἀπροσδοκῆτως εἰς Ναύπλιον καὶ, ὅταν βλέπῃ τὸν Σωτήρη τὸν κεραυνοῦν μὲ τὰς δικαίας ἐπιπλήξεις της, εὐγλώττους, περιπαθεῖς, ὑψηλάς, μηδὲν πλέον ἐχούσας κωμικόν, ἀλλὰ δραματικώτατας:

Ναὶ, εἶμαι φάντασμα, σκιὰ τῆς δυστυχῆς ἐκείνης
Ποῦ μάρανε παρακαίρα καὶ δὲν τὴν διακρίνεις.
Τοῦ νεαροῦ μετώπου μου αἱ πρόωροι ρυτίδες
Ἐλέγχων εἶνε φοβερῶν καὶ ἔρωτος σφραγίδες·

Ὁ Σωτήρης τότε ἐκτὸς ἑαυτοῦ, μὴ δυνάμενος ν' ἀρθρώσῃ μῆτε λέξιν, φεύγει ὡς ἀστραπὴ καὶ κλείεται εἰς τὴν οἰκίαν του.

Εἰς τὴν αὐτὴν πράξιν μελετᾷ καὶ ἀποφασίζει νὰ δηλητηριάσῃ τὴν Κοραλίαν διὰ νὰ μὴ φέρῃ αὐτὴ πρόσκομμα εἰς τὸν μετὰ τῆς Μαρούσας γάμον του, εἰς τὸν μετὰ τῆς Ἐλίζας ἔρωτά του. Ὅθεν προσποιεῖται τὸν ἀσθενῆ, προσκαλεῖ τὸν ἰατρὸν Ἴπεκακούαναν καὶ ζητεῖ παρ' αὐτοῦ τεσσαράκοντα κόκκους δηλητηρίου. Ἡ πρόσκλησις αὕτη παρέχει ἀφορμὴν εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ Ἀσώτου νὰ παραστήσῃ μὲ πολλὴν χάριν καὶ κωμικὴν δύναμιν τὸν τύπον ὀλιγομαθοῦς, φλυαροῦ καὶ αἰσχροκερδοῦς ἰατροῦ. Ὁ Ἴπεκακούανας εἶνε δῆθεν θιασώτης τοῦ περιφήμου Broussais καὶ συμβουλεύει παντοῦ καὶ πάντοτε βδελλῶν ἐπίθεσιν· ἔχει ἔρωτα πρὸς τὰ αἰμορροῦφα ταῦτα ζωάρια:

Ἄβδέλλες!

Ἄβδέλλες! . . . τ' ἄλλα γιαιτρικὰ ψευτιές εἶνε καὶ τρέλλες.

Τὸ κάμω μὲ τὸ μέτρημα τὸ κάθε πάτημά μου.

Νὰ, νὰ εἰς τὴν ἱατρικὴν τὸ μόνον σύστημά μου.

Ἡ φύσις, λέγω, μόνη της τὲς ἀρρώστιές μὰς φέρνει.

Ἡ φύσις, δὸ ὄ ν κ ο υ ε, ἔμπορεῖ ὀπίσω νὰ τὲς πέρνει.

Ἀπὸ κοντά μου, δὸ ὄ ν κ ο υ ε, τὴν φύσιν δὲν ἀρίνω.

Ἐκείνης, δὸ ὄ ν κ ο υ ε, γιαιτρός τὰ γιαιτρικὰ της δίνω.

Τί τὸ πρακτέον; . . . τῶν χυμῶν ν' ἀλλάξωμεν τὴν κρᾶσιν.

Καὶ πῶς νὰ τὴν ἀλλάξωμεν; μὲ κίνας καλὴν ὄσιν.

Ἡ κίνα πότε θίεται; εἰς τοῦ σφιγμοῦ τὴν πτώσιν.

Καὶ τοῦ σφιγμοῦ τὸ πέσιμον πῶς ἔμπορεῖ νὰ γένῃ;

Ἐδῶ μὲ τὲς ἀβδέλλες της ἡ τέχνη μὰς προσμένει.

Ἀνάγκη χύσις αἵματος νὰ γένῃ. . . τὸ καρὰβι.

Εἰς τὴν λιμένα νὰ σωθῇ ὅποταν δὲν προλάβῃ,

Κ' εἰς τρικυμίαν εὐρεθῇ, ἀμέσως κάμνει χύσι.

Καὶ χάνει μέρος μὲ σκοπὴν τὸ ἄλλο νὰ κερδίσῃ,

Καρὰβι-μπος, ἀνέμιμπος, ἀφρόρουμ, κυματόρουμ,

Τρικυμιάντουμ, ἄγγουραμ, σικούρουμ λιμενόρουμ.

Δὲν ἔξερετε Λατινικά; . . . Αὐποῦμαι! . . . Κρῖμα! Κρῖμα!

Τῶν ὑψηλῶν μου ιδεῶν ἐχάσατε τὸ νῆμα.

Ἔρχεται ἀκολούθως ἡ σφοδρὰ ἐναντίον τοῦ δηλητηρίου κατηγορία, πλὴν μόλις ὁ Σωτήρης ὑπόσχεται ἐν χρυσοῦν νόμισμα δι' ἕκαστον κόκκον αὐτοῦ, καὶ ἀμέσως ὁ Ἴπεκακούανας ἐνθουσιάζεται διὰ τὸ ὅτιον καὶ προμηθεύει ἀσμένως εἰς τὸν Σωτήρη τούς ζητηθέντας τεσσαράκοντα κόκκους, πρόθυμος νὰ τῷ προμηθεύσῃ καὶ ἕκατόν, ἂν θέλῃ ὁ γενναῖος πελάτης του.

Ὁ τύπος τοῦ Ἴπεκακούανου τοῦ ἐπιόου ἀμυδρὰν μόνον ιδεῶν ἔδωκα διὰ τῶν ὀλίγων τούτων ἀπὸ

μνήμης γενομένων παραθέσεων μὲ φαίνεται ἐντελέστατος καὶ εἰς ἄκρον ἐπιτυχής.

Εἰς τὴν τετάρτην πράξιν γίνεται ἡ ἀπόπειρα τῆς μελετηθείσης δηλητηριάσεως καὶ ἀποτυχάνει, ὁ δὲ Σωτήρης ἀντὶ νὰ μάθῃ τὸν αἰφνίδιον θάνατον τῆς Κοραλίας, ὡς ἤλπιζε, τὴν βλέπει διὰ μιᾶς εἰσερχομένην εἰς τὸν θάλαμόν του, περίλυπον, ἀηληπισμένην, πλὴν γλυκεῖαν καὶ συγκαταβατικὴν καὶ προσπαθοῦσαν νὰ τὸν ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος:

Μὴ τρέμεις!... καθὼς πρὸ μικροῦ, μὲ θρήνους κ' ἐπιπλήξεις
Δὲν θέλω τῆς ἀγάπης μου σὲ δόσει ἀποδείξει.

Λυποῦμαι ὅτι ἕνεκα τοῦ ἀνεπαρκούς τῆς μνήμης μου δὲν δύναμαι νὰ δώσω ἀκριβεστέραν ἀναλυσιν τοῦ δραματικωτάτου μέρους (rôle) τῆς Κοραλίας καὶ ἰδίως τοῦ τελευταίου μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Σωτήρη διαλόγου, τοῦ ὁποίου ἐπεθύμουν νὰ παραθέσω καὶ ἄλλους τινὰς στίχους ἐκτὸς τῶν δύο πρώτων. Τὸ πρόσωπον τῆς Κοραλίας ἔχει ἀναλογίαν τινὰ μὲ τὸ τῆς dona Elvire τῆς ὠραίας κωμωδίας (ἡ ἀληθέστερον δράματος) ὁ Don Juan, τοῦ Μολιέρου.

Μετὰ τὸν δραματικὸν τοῦτον διάλογον ἀνοίγεται ἔμπροσθέν μας ἡ μεγαλοπρεπὴς αἴθουσα τῆς Ἐλίζας καὶ παριστάμεθα εἰς ἓν μυστικὸν αὐτῆς διαβούλιον μετὰ τοῦ ὑποτιθεμένου ἀδελφοῦ τῆς Τετραπεράστου. Ἡ Ἐλίζα ἐκθέτει ῥητορικῶς τὰς μεγάλας πρὸς τὴν κωνοκτημοσύνην ἐκδουλεύσεις τῆς, τουτέστι πρὸς τὸν μετὰ τοῦ Τετραπεράστου ἐμπορικὸν συναιτερισμὸν καὶ διηγείται λεπτομερῶς καὶ ἐπιδειξίως πῶς κατώρθωσε νὰ σαγηνεύσῃ τὸν Σωτήρη:

Μὲ λέγει ὅτι μ' ἀγάπῃ... ταραττομαί... γλωμιάζω...

Μὲ μάτι μελαγχολικὸν τὴν οὐρανὸν κυτάζω...

ἔπειτα ἡ λεπτοτάτη καὶ ἀγχινουστάτη περιγραφή τῆς ἡττης τῆς, περιγραφή ἡτις ἐξ ἀνάγκης γίνεται μὲ αὐστηρὰν ἀκριβείαν:

Quaeque ipse miserrima vidi, et quorum magna pars fui.

Ἀκολούθως ἡ Ἐλίζα προβαίνει εἰς τὴν διήγησιν διαφόρων ἄλλων θριάμβων τῆς, ὁ δὲ Τετραπεράστος ῥίπτων βλέμμα θαυμασμοῦ εἰς τὰ κοσμοῦντα τὴν αἴθουσαν πολυτελέστατα ἐπιπλα, ἀναφωνεῖ:

Με Ναπολέον κάθεται στὰ τρόπαιά σου μέσα!

Τότε ἡ Ἐλίζα ἀρχίζει νὰ ἐξιστορῇ ὑπερηφάνως τὴν καταγωγὴν ἐκάστου τῶν περιστοιχούντων αὐτῆν ἀντικειμένων:

Ὁ Βελουδένιος καναπέ: νὰ τοῦ Ναπολιτάνου

Νὰ τοῦ Ἑγγλέζου ὁ φανὸς πῶ λὰμπεϊ ἀπὸ τὸ πάνω.

καὶ ἐξακολουθεῖ ταιουτοτρόπως τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν ἐπιπλῶν τῆς:

Mon mobilier c'est ma biographie;

Ce canapé me représente Oscar κτλ.

λέγει τὸ ὠραῖον ἄσμα τῆς Λορέττας: ἀλλ' εἶνε δίκαιον νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ ἄσμα τοῦτο τοῦ Théophile Gautier ἐξεδόθη πολλὰ ἔτη μετὰ τὸν Ἄσωτον.

Εἰς τὴν πέμπτην πράξιν ὁ Σωτήρης παρίσταται πανταχόθεν καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς Τύχης καὶ ἀμηχανῶν φοβερά. Δύο μόνον ἐλπίδες τὸν μένου ἀκόμη νὰ κερδίσῃ μίαν σημαντικὴν ἐκκρεμὴ δίκην του καὶ νὰ νυμφευθῇ τὴν Μαρούσαν: ἀλλὰ τὸ δεύτερον δυστυχῶς ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ πρώτου. Ἐν ᾧ λοιπὸν ὁ Σωτήρης εὐρίσκειται εἰς φρικτὴν ἀνησυχίαν, ἰδοὺ φθάνει καὶ ὁ δικηγόρος του Ροδάνης: φέρει ἄρα γε καλὰς εἰδήσεις; τοῦ δυστυχούς Σωτήρη ἡ ψυχὴ ὀλόκληρος κρεμᾶται εἰς τὰ χεῖλη τοῦ στρεψοδίκου Ροδάνη:

Τοῦ Δημοσθένους ἔβαλα τὴν εὐγλωττίαν ὄλην
Καὶ ὄλην στὸ κριτήριο σ' ἐμάζωξα τὴν πόλιν...
Ἡ γλῶσσά μου ἐμάλλιασεν ὡς πού νὰ καταφέρω
Τὸ στόμα τὸ ἀπύλωτο τοῦ ἀντιδίκου...

ΣΩΤΗΡΗΣ.

Χαίρω!

Τὴν κρίσι μου τὴν κέρδισα;

ΡΟΔΑΝΗΣ.

Τὴν ἔχασες... Τί κρίσις!

Μὲ πόση δόξα χάθηκε! Μὲ τί χειροκροτήσεις!

Ἡ σκηνὴ εἶνε ζωηρωτάτη καὶ ἐκτεταμένη, παριστάμεθα ἀκριβεστάτα ἀμαθῆς τινὰς δικηγόρους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. ὡλλὰ τὸ δικαστικὸν τοῦτο πάθημα, ναυαγεῖ καὶ τὸ μετὰ τῆς Μαρούσης συνοικέσιον, ἡ δὲ κωμωδία τελειώνει διὰ τῆς φυλακίσεως τοῦ Σωτήρη ἕνεκα χρεῶν.

Τοιαύτη εἶνε περίπου ἡ κωμωδία τοῦ Ἄσωτου: παρέλειψα ἐν τούτοις νὰ ὀμιλήσω περὶ τοῦ Σατανόπουλου, ἐπεισοδιακοῦ προσώπου ὀλιγώτερον στενῶς συνδεομένου μὲ τὴν πλοκὴν τοῦ δράματος. Ὁ Σατανόπουλος εἶνε ἀγύρτης καὶ ἀμαθῆς πολιτικὸς ζητῶν νὰ μυήσῃ καὶ τὸν Σωτήρη εἰς τὰ ὑποτιθέμενα μυστήρια τῆς διπλωματίας του. Ἐρχεται λοιπὸν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐργολάθου μας καὶ ἐν ᾧ αὐτὸς κατώπτειν ἀπλήστως τὰ θέλητρα τῆς ἀπέναντί του κατοικοῦσας Ἐλίζας, ὁ Σατανόπουλος, μηδὲ φανταζόμενος κἂν τοιοῦτόν τι, ἀρχίζει νὰ πολιτικολογῇ γελοιοσπούδως:

Εἰς τὰ πελάγη ἐπειδὴ μᾶς διδ' ἡ Βρετανία
Ἐπιβλή: προγνωστικὰ κ' ἀλάνθαστα σημεῖα,
Κ' ἀπὸ τὴν πράξιν ἐπειδὴ τῆς ἕκτης Ἰουλίου
Ἡ δόσις προμηνύεται τοῦ Τουρκικοῦ ἡλίου.

Τὼν ἐπειδὴ μου τὴν σειράν παρακαλῶ κρατεῖτε·
Ἐξέρχονται συνέπειαι . . . θαρῶ τὰς ἐννοεῖτε.

Ὁ Σατανόπουλος ἐξακολουθεῖ πολλὴν ὥραν μὲ τὸν σοβαρὸν τοῦτον τόνον περὶ πολιτικῆς, ὁ δὲ Σωτήρης ὅστις ἔκρουεν ἀπροσέκτως τὸν Σατανόπουλον καὶ ἐβλεπε προσεκτικῶς τὴν Ἐλίξαν, καταντᾷ ἐπὶ τέλους νὰ νομίσῃ ὅτι ὁ Σατανόπουλος ὁμιλεῖ περὶ τῆς Ἐλίξας τῆς θελξ.καρδίου, καὶ εἶνε ἀντεραστὴς του. Τὸν ἀρπάζει τότε ἐκ τῆς χειρὸς καὶ τὸν σύρει πρὸς τὸ παράθυρον, κράζων:

Σ'τὸ γέγω δέκα δέκα·

Νὰ μὴ σὲ θῶ κατόπι τῆς.

Ὁ Σατανόπουλος δὲν ἐννοεῖ τίποτε καὶ μετ' ἐκπλήξεως ἀποκρίνεται:

Τὴν πήρες γιὰ γυναῖκα,

Καὶ νὰ ζουλεύης ἄρχισες;

Ὁ Σωτήρης τότε τῷ δεικνύει μετ' ὀργῆς τὴν ἐκπρόδιτον Ναυπλιακὴν λαϊδα, ὁ δὲ δυστυχὴς Σατανόπουλος, μόλις τότε ἐννοήσας καὶ μείνας ἐμβρόντητος, ἀνακράζει:

ὦ κακοχρονιάχη!

Κι' αὐτὴ καὶ ὁ ὀρθάνοικτος λαιμὸς τῆς ὡς τὴν βέχη!
Γιὰ δόξες, γιὰ πολιτικὰ ἐγὼ τὸν ὠμιλοῦσα,
Κ' αὐτὸς τὸν γοῦν του πάντοτε τὸν εἶχε στῆ βρωμοῦσα!

Γνωρίζει ἤδη ὁ ἀναγνώστης τὸν Ἄσωτον, ἔλαβε δὲ, ὡς ἐκ τῶν παραθέσεων, καὶ μικρὰν τινα περὶ τοῦ ὕψους τοῦ ἰδεᾶν. Τὸ κατ' ἐμὲ φρονῶ ὅτι ἔχει βεβαίως πολλὰ πλεονεκτήματα, ὡς σκηρικὸν ποίημα, καὶ ἐλαττώματά τινα συγχρόνως· τὰ πλεονεκτήματα τὰ ἀνεφέρα ἦδη, τὰ δ' ἐλαττώματα εἶνε ἡ δημιουργία κούπων κινῶν ἔξω σχεδὸν εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἦθη τῆς τότε ἐποχῆς πρὸ πάντων (ὡς ἡ Ἐλίξα καὶ ὁ Τετραπέραστος καὶ αὐτὸς ἐν μέρει ὁ Σωτήρης) καὶ αἱ ὀλίγαι μιμήσεις τοῦ Μολιέρου τὰς ὁποίας ὑπέδειξα. Τὸ μέγιστον δὲ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ Ἄσωτου εἶνε ἡ βέουσα καὶ φυσικὴ καὶ πάντῃ ἀβίαστος στιχογραφία, (πλεονέκτημα τὸ ὁποῖον ἔχουσιν ἄλλως εἰς βαθμὸν μέγαν ὅλοι σχεδὸν αἱ ποιήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου) καὶ ἡ εὐστοχωτάτη χρῆσις τῆς οἰκιακῆς γλώσσης τῆς Ἑλλάδος, προσέτι δὲ καὶ ἡ εὐφυΐα μὲ τὴν ὁποίαν διδεδεῖ εἰς ἕκαστον πρόσωπον γλώσσαν ἀνάλογον τῆς θέσεως καὶ τοῦ ἐπαγγέλματός του.

Ἐλπίζω ὅτι θέλουν μὲ συγχωρήσει οἱ ἀναγνώσται ἂν ὠμίλησα μὲ πολλὴν λεπτομέρειαν περὶ τῆς ἀξιολόγου ταύτης κωμωδίας, τὴν ὁποίαν ἐπεθύμουν νὰ ἴδω παιζομένην εἰς τὸ ἑλληνικὸν θέατρο· ἐνόμισα ἀναγκαῖον καὶ ὠφέλιμον νὰ ἐνδιατρίψω εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ Ἄσωτου, καθ' ὅσον ἡ κωμωδία

αὕτη εἶνε ἄγνωστος εἰς τὸ κοινὸν ἢ τοῦλάχιστον γνωστὴ εἰς ὀλίγους μόνον.

Ε'.

Ἐν τούτοις νέα περίοδος δυσχερειῶν καὶ ἐθνικῶν ἀγώνων ἀνοίγεται πάλιν διὰ τὴν Ἑλλάδα περὶ τὸ τέλος τοῦ 1830· ἡ κυβέρνησις τοῦ Κόμητος Ἰωάννου Καποδιστρίου ἀρχίσασα νὰ ὀλισθαίνῃ μὲ φοικῶδη ταχύτητα ἐπὶ τῆς ἀκατασχέτου κατωφρείας τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ τῆς προσωπικῆς λεγομένης πολιτικῆς, ἐξήγειρε καθ' ἑαυτῆς ὅλην τὴν προοδευτικὴν καὶ φιλελευθέραν μερίδα τοῦ ἔθνους, ἡ δὲ ἀντιπολίτευσις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εὐρέθη ἀπέναντι τῆς ἐξουσίας εἰς τὴν αὐτὴν περίπου θῆσιν ὅπου καὶ ἡμεῖς οἱ νεώτεροι εὐρέθημεν, ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1859, ἀπέναντι τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τοῦ Ἀυστριακοῦ συστήματος τοῦ Ὀθωνος. Ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν πραγμάτων καταστάσει ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος ἀφήκεν ἀμέσως τοῦ κυρίως λεγομένου καλλιτέχνου ποιητοῦ τὸν κλάμον καὶ ἐβρίθθη πάλιν εἰς τὴν στρατευομένην πολιτικὴν ποίησιν, εἰς τὴν ὁποίαν νομίζω ὅτι κανεὶς ἐκ τῶν ἡμετέρων δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς αὐτόν. Ταχθεὶς δὲ κατὰ φυσικὸν λόγον μετὰ τῆς φιλελευθέρως μερίδος, ὑπῆρξεν εἰς τῶν κορυφαίων τῆς διανοητικῆς πάλης ἥτις, προπαρασκευάσασα καὶ προκαλέσασα τὴν ἐπανάστασιν, ἐπέφερε τὴν πτώσιν τῆς Καποδιστριακῆς κυβερνήσεως. Εἰς τὴν γονιμωτάτην ταύτην περίοδον τοῦ ποιητικοῦ βίου τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου ὀφείλομεν ὀλόκληρον συλλογὴν θαυμασίων πατριωτικῶν ποιήσεων τὰς ὁποίας ὡς καὶ αὐτὰ τὰ πενταετῆ παιδιὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔξευρον ἀπὸ στήθους ἀπὸ τότε ἐνθυμούμαι καὶ ἐγὼ τεμάχιά τινα ἐξ αὐτῶν. Πλησίον δὲ τῶν πατριωτικῶν τούτων ποιήσεων συνέθεσε καὶ τινὰς ἠθογραφικὰς καὶ κοινωνικὰς σατύρας πλήρεις Ἀττικῶν ἄλατος. Καὶ αἱ μὲν καὶ αἱ δὲ ἐδημοσιεύθησαν κατὰ τὸ 1833 ἐν Ναυπλίῳ εἰς δύο μικροὺς τόμους ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Παρόδαμα*. Αἱ ποιήσεις αὗται, ἔχουσαι ἀναλογίαν τινα καλλιτεχνικὴν πρὸς τὰς ἀθανάτους *chansons* τοῦ *Béranger*, ἤξιζον νὰ ἦεν καὶ παρ' ἡμῶν τόσον γνωσταὶ καὶ δημοτικαὶ ὅσον εἶνε εἰς τὴν Γαλλίαν αἱ τοῦ ἐνδόξου ἄσματοπειοῦ. Δυστυχῶς ὅμως ἡ φιλολογικὴ ἱκανότης δὲν εὐρήκε μέχρι τούδε καμμίαν σχεδὸν ἐνθάρρουν ἐκ μέρους τῆς κοινωνίας μας· ὅθεν ἐξαντληθείσης τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ *Παροδάματος* ἐξέλιπεν ἡ πολυτιμὸς αὕτη συλλογὴ καὶ πάντες σχεδὸν ἐλησμόνησαν ὅτι αὕτη εἶχε ποτὲ λαμπρύνει τὸν φιλολογικὸν μας ὀρίζοντα.

. . . Fuimus Troës; fuit Ilium!

Διὰ τὸ δώσω λοιπὸν ἔστω καὶ ἀτελεστάτην ἰδέαν τῶν ποιήσεων τούτων ἀναγκάζομαι νὰ προσφύγω εἰς μόνας τὰς ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας.

ΣΤ΄.

Ἡ πληθὺς τῶν κατὰ τὸ 1831 διαταπτομένων καταπιεστικῶν μέτρων ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Σούτσον διάφορα εὐφυῆ πονημάτια ἐν εἶδει κυβερνητικῶν ψηφισμάτων ἰδοῦ τεμάχιά τινὰ ἐξ αὐτῶν:

Θεωροῦντες πῶς τὰ φῶτα τὰ πολλὰ δὲν φέρουν ἄλλο παρὰ θάμβωμα μεγάλο,

Βλέποντες πῶς χωρὶς μέσα καὶ μὲ γράμματα δυὸ τρία Κατορθώσαμεν ὡς τῶρα τόσα τέρατα σημεῖα

Παρακούσαντες τὴν γνώμην ἐνταυτῷ τῆς Γερουσίας Προκηρτύτομεν ἐνόχους τῆς ἐσχάτης προδοσίας τοὺς Ζωγράφους, τοὺς Τρικούσις.

Ἐπομένως προσκαλεῖται τὸ ἀνδρείο παλληκάρι

Ὁ Κύρ Κόμης Αἰγυυστίνος εἰς τὴν Ἰδραν νὰ στρατεύσῃ Κ' ἐμπρὸς ὄλους νὰ τοὺς βάλῃ μὲ σπαθὶ καὶ μὲ κοντάρι.

Ἄν μ' ἐκείνους δὲν τολμήσῃ στήθος στήθος νὰ παλέσῃ,

Ἐκεῖ πάντοτε γυρίζουν ἀνεμόμυλοι μεγάλοι

Μὲ αὐτοὺς ἄς πολεμήσῃ καὶ τὰ βγάξῃ στὸ κεφάλι.

Νὰ ἰδῇ τὸ ἔθνος θέλει θριαμβεύοντας τοὺς νόμους

Κι' ὅσους ἔχουν ἀσπρῶ φῶτα κρεμασμένους εἰς τοὺς θρόνους.

Ἄλλοτε πάλιν:

Θεωροῦντες πῶς ὁ πλοῦτος εἰς τὰς χεῖρας τῶν μεγάλων

Γίνεται πηγὴ σκανδάλων,

Βλέποντες πῶς καὶ μὲ ὄλην τοῦ κύρ Σταύρου τὴν σοφίαν

Καὶ τοῦ κύρ Παπαδοπούλου τὴν ἀλχημικὴν μαγείαν,

Ἔχει χρεῖαν τὸ ταμεῖον ἀπὸ τρισεκτάτους φόρους,

Παρακούσαντες τὴν γνώμην ἐνταυτῷ τῆς Γερουσίας,

Προκηρτύτομεν ἐνόχους τῆς ἐσχάτης προδοσίας

Τῶν Ἰδραίων τοὺς προκρίτους καὶ τῆς Σύρου τοὺς ἐμπόρους.

Τὰ παίγματα ταῦτα, καὶ τοὶ ἀτελῶς ἐνταῦθα παρατιθέμενα, δὲν φαίνονται πλήρη ζωῆς; καὶ, μολονότι γραφέντα πρὸ τριάκοντα δύο ἐτῶν, δὲν ὁμοιάζουν ὡς νὰ ἐγράφησαν πρὸ δεκαπέντε μηνῶν;

Προκειμένου ἄλλοτε περὶ ἐκλογῶν τοῦ εἶδους τῶν τοῦ 1861, ἰδοῦ πῶς παρῶδει ὁ ποιητὴς μίαν κυβερνητικὴν ἐγκύκλιον:

Ἐκτακοὶ ἐπίτροποι μου καὶ διοικηταὶ τοῦ Κράτους

Εὐρισκόμεθα εἰς ζάλες, εἰς καιροὺς χρισιματώτους.

Οἱ ἔχθροί μας, μὲ μυρίζει, γλήγορα θὰ κατορθώσουν

Τὰ παπούτσια νὰ μᾶς δώσουν.

Βοηθεῖτέ με, πιστοὶ μου, μ' ἐξορίας, μὲ δεσμεύσεις,

Μὲ πυρκαϊὰς, μὲ φόνους, μ' ἀρπαγὰς καὶ μὲ δημεύσεις.

Βεβαιώσατε τὸ ἔθνος καὶ χωρέστε στὸ μυαλό του,

Πῶς πατῶ τοὺς νόμους ὄλους διὰ μόνον τὸ καλὸν του.

Ὅταν δ' ἔβλεπε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου ὀλοτελῶς δεσμευθεῖσαν, ὁ ποιητὴς μας ἀνέκραζεν εὐφύστατα:

Ἐ τὸ ἐξῆς κάθου καὶ γράφε . . . κάθου καὶ κοπάνιζε μας, Τραγουδάκια τύπωνέ μας.

"Ὅ, τι πρᾶγμα δὲν σ' ἀρέσει, κι' ὅποιον ἄνθρωπον βελήσῃς Ἡμπερεῖς νὰ σατυρήσῃς.

Εἶν' ἐλεύθερος ὁ Τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ βλάψῃς

Τῆς ἀρχῆς τοὺς ὑπαλλήλους,

Τοὺς κριτὰς, τοὺς ὑπουργοὺς μας καὶ τῶν ὑπουργῶν τοὺς φίλους.

Εἶν' ἐλεύθερος ὁ τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ γράψῃς.

Ὅταν δὲ ἡ πάλῃ ἔφθασεν εἰς τὸ ἔσχατον αὐτῆς σημεῖον καὶ ἡ ἐκρηξις κατέστη ἀναπόφευκτος, ὁ ποιητὴς ὑψούμενος εἰς τὸν ἀνδρῶδη καὶ διθυραμβικὸν τόνον τῶν Τυρταίων καὶ Καλλιμάχων:

"Ὅταν ἔζων εἰς ἡμέρας δουλικὰς οἱ Ἄθηναῖοι

Δύο ἥρωες γενναῖοι,

Ὁ Ἄρμόδιος ὁ ἕνας, ἄλλος ὁ Ἄριστογείτων

"Ἐκρυσαν εἰς τὰς μυρσῖνας τὸ ἀθάνατον σπαθὶ των.

Μιμητὴς τοῦ Ἄρμοδιου καὶ Ἄριστογείτων νέος

Τὸ φιλέδικον σπαθὶ μου θὰ σκεπᾶσω μὲ μυρσῖνη

Εἰς τὸν τύραννον θὰ πείσω, θὰ τὸν σφάζω, καὶ γενναῖως

Θὰ σφαγῶ καθὼς ἐκείνιοι.

Θαυμασίᾳ τῷ ὄντι μίμησις τοῦ ἐξαισιῶ ἐκείνου ὕμνου τῆς ἀρχαιότητος:

Ἐν μύρτου κλαδί τὸ ξίφος φορήσω

Ὡσπερ Ἄρμόδιος κ' Ἄριστογείτων

Ὅτε τὸν τύραννον Ἰππάρχον ἐκτανέτην

Ἰσονόμους τ' Ἄθῆνας ἐποιήσατήν! κτλ.

Ὅταν δ' ἔφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς φυγῆς ἐπὶ ξένου πλοίου διὰ τὸν δεσποτισμὸν, ὁ ποιητὴς ἱλαρύνεται, ἀφίνει τὴν λύραν τῆς ὀργῆς καὶ ἀναλαμβάνει τὴν λύραν τῆς εὐφροσύνης ἀστείότητος:

Δὲν ἔμπορῶ εἰς τὸ κακὸ μου κ' εἰς τὴν λύπην μου ν' ἀνθέξω!

Νὰ μὲ ποῦν ἂ Ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, ἐξοχώτατέ μου ἔξω!

Νάπλι μου, πολλαταέτη! Νάπλι μου ἔχε ὑγείαν!

Σὲ ἀφίνω! πλὴν μὲ λύπην, μ' ἐντροπήν καὶ μ' ἀτιμίαν!

Μὲ ἠλιοκαμένην ὄψιν, μὲ μακρὸ καὶ στραβὸ φέσι.

Οἱ ἐξόριστοι γυρίζουν εἰς τοῦ Πλάτανου τὴ μέση.

Ἄπο ποῖα ν' ἀρχίσω πρῶτα νὰ θρηγῶ τὲς ἐντροπές μου!

Ὡς κι' αὐτές μ' ἢ φιλινάδες τραγουδοῦν τὲς σατυρές μου!

Μὴ παιδιὰ μὲ τὰ λεμόνια! ἔργα μόλα! ἔργα λέσα!

"Ἐνας κόντες εἶνε μέτα!

Δὲν θέλω νὰ ἐνδιατρίψω εἰς καμμίαν τῶν ποιήσεων τούτων ἀνάλυσιν· εἶνε ζῶντα μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῆς πρὸ ἡμῶν γεννεᾶς, τὰ ὅποια φαίνοντ' ἐν τούτοις ὡς νὰ φέρωσι προχρυσινὴν χρονολογίαν. Αἱ ποιήσεις αὗται εἶνε τόσον ἀφελῶς ὡραῖαι ὥστε καὶ ὁ κοινότερος ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν φιλολογικὴν τῶν ἀξίαν ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ ἀνεξαρτήτως πάσης τεχνικῆς ἀναλύσεως. Ὅθεν πᾶσα καλλιτεχνικὴ παρατήρησις ἤθελεν εἶσθαι ματαία, πᾶσα δὲ πολιτικὴ ἢ φιλοσοφικὴ ἀνοικεῖος ἕνεκα τῆς ἰδιότητος τῶν ποιήσεων τούτων καὶ τῆς ὅλης φιλολογικῆς φύσεως τῆς παρούσης πραγματείας.

Μετὰ τὸν ὀριστικὸν θρίαμβον τοῦ φιλελευθέρου κόμματος κατὰ τὸ 1832, ὁ ποιητής μας ὑπακούων πάλιν εἰς μόνον τὸ αἶσθημά του, πιστὸς εἰς μόνην τὴν λατρείαν τῆς Ἀληθείας καὶ τὸ πρὸς τὴν δεινοπαθοῦσαν πατρίδα καθήκον, ψέγει μετὰ μεγίστης σφοδρότητος τὰς παρεκτροπὰς καὶ αὐτῶν τῶν πολιτικῶν του φίλων :

Αὐτρώθησαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν τυραννίαν,
Κι' ἀντὶ νὰ κρίσωσι Ναῦν εἰς τὴν Ἐλευθερίαν,
Βωμότας εἰς τὴν Διγύθειαν, στὰ πάθη των ὑφόνου,
Καὶ τοὺς δεσπότητας των μ' αἰσχρὰς μωρίας δικαιοῦν.
Πολιτικοὶ, πολεμικοὶ μ' ἀνάιδεαν μεγάλην
Ὡσάν οἱ λύκοι χαίρονται εἰς τὴν ἀνεμοσάλην,
Ἀρπάζουν τὰς προσόδους μας, γυμνοῦν τὸν λαόν μας,
Καὶ ἀπειθῆς καὶ ἄτακτον τὸ στρατιωτικόν μας,
Σὰν ἀφρισμένο ἄλογο τοῦ βασταγαμὸν δὲν ἔχει,
Ἐπῆρεν εἰς τὸ στόμα του τὸν χαλινὸν καὶ τρέχει.

Ἄς εἰπώμεν τώρα ὀλίγα καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ Παγορόματι κοινωνικῶν καὶ ἠθογραφικῶν ποιήσεων.

Z.

Αἱ ποιήσεις αὗται εἶνε ἀρκούντως πολυάριθμοι καὶ διακρίνονται ὅλαι, ὡς προεῖπον, διὰ τῆς εὐχεροῦς καὶ ἀνεπιτηδείου στιχουργίας, διὰ τῆς ζωηρότητος τῶν χρωμάτων, διὰ τοῦ παρατηρητικοῦ πνεύματος, διὰ τῆς τελειότητος τοῦ ὕφους· ἐννοεῖται δὲ ὅτι, προκειμένου περὶ ἀσματίων τοιοῦτου εἶδους, τὸ ἀληθῶς τέλειον ὕφος συνίσταται εἰς τὴν ἔντεχον καὶ εὐστοχον χρῆσιν ὅλου τοῦ πλοῦτος τῆς οἰκιακῆς γλώσσης. Βλέπει ὁ ποιητής μας εὐπιστον τινα σίζυγον φιλιανθρώπου Κυρίας; Ἄμειως ἀνακράζει :

Ἡ γυναῖκά μου Μαρούκα ἔχει κόκκινα χεῖλάκια,
Μαργαριταρένια ὄφι καὶ γλυκὰ γλυκὰ ματάκια.
Τὸ παιδί μας βγάλλει δόντια ἢ κατσούφιασε κομμάτι ;
Χίλιος φίλοι τ' ἀγκαλιάζουν, μὲ πατρός τὸ βλέπουν μάτι·
Νὰ φανῆ σ' αὐτοὺς εὐγνώμων ἢ Μαρούκα δὲν ἀργεῖ,
Καὶ τὸ χέρι τους τὸ σφίγγει ἀπὸ μητρικὴ στοργή·
Προχθὲς τρώμαζα κομμάτι· ἔφαρνα καὶ παρ' ἐλπίδα
Νὰ φιλῆ καὶ ν' ἀγκαλιάζῃ ἕνα φίλον μας τὴν εἶδα.
Τ' εἶν' αὐτὸ ποὺ κάμεις ; λέγω αὐτὴ πάλιν τὸν φιλέ.
« Ἀχ ! τὸν ἀγαπῶ, μὲ λέγει, γιατί σ' ἀγαπᾶ πολὺ. »
Τί καλῆς ψυχῆς γυναῖκα !
Ἄντις μίαν νὰ εἶχα δέκα !

Πεντηκοντούτης γέρον φαντάζεται νὰ νυμφεθῇ φιλοπαίγμονα εἰκοσαετῆ νεάνιδα ἥτις νὰ τῷ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς βαθμὶς πρὸς τὰ ὑπουργήματα ; ὁ ποιητής μας πάραυτα λαμβάνει τὸν κάλαμον καὶ χαράττει τὴν ἐξῆς ζωγραφίαν :

Σ' τῶν πενήντ' αἰώνων τὴν ἄσπρην γηραλέαν ἡλικίαν
Μ' ἔβαλε σὸ χέρι μία προαίμακτη μαργιόλα.
Ἡ κόκκινα μου μ' ἐπῆρε διὰ τοὺς καλοὺς σκοπούς της
Κ' εἰς τὸ βῆλος, κ' εἰς τὰ καπέλα κ' εἰς τοὺς νέους εἶν' ὁ
νοῦς της.

Ἔρχετ' ἕνας καὶ τὴν φέρνει

Μυρωδιᾶς ἀπ' τὸ Παρίσι.

Ἔρχετ' ἄλλος καὶ τὴν πέρνει

Σ' τὸ ἀμάξ' ἀπὸ τὸ χέρι χωρὶς κἂν νὰ μ' ἐρωτήτῃ.
Ποῦ τὴν πάτε, Κύριέ μου ; ἀρετὴ τὴν· εἶμ' εὐγνώμων·
Τί ταιριάζει ; μὲ φωνάζει κ' ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον.
Μ' ἀγγυρόγρηστο ραβδάκι ἕνας Πρέσβυς εἰς τὸ χέρι.
Τὴν χολὴν μου ἄνω κάτω ἤλθεν ἔφαρνα νὰ φέρῃ.

Κάμνοντάς με τὸν προστάτην

Καὶ κτυπῶντάς με ἀγάλια ἕνα δυὸ φορὲς σ' τὴν πλάτην
Τὴν γυναῖκά μου μ' ἐπῆρε κ' ἐνταῦθ' μὲ ὑπεσῆθη
Πῶς ὑπουργήμα καινούριο καὶ διὰ ἡμᾶς εὐρέθη.
« Ἄνδρα, μ' ἔκραξεν ἡ σκύλλα θὰ σὲ διῶ καθὼς σὲ θέλω
» Μὲ χρυσὴν ἐνδυμασίαν καὶ τρικέρατο καπέλο. »

Τὰ ὀλίγα ταῦτα τεμάχια, καὶ τοὶ κολοβωμένα καὶ ἰσως ἠλοιολωμένα κατὰ τι ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῆς μνήμης μου, δίδουσιν ὅμως ἰδέαν τινα προσεγγιστικὴν τῶν κοινωνικῶν τούτων ποιήσεων τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου καὶ τῆς χάριτος τοῦ ἀφελοῦς αὐτῶν καὶ οἰκιακοῦ ὕφους.

H.

Κατὰ τὸ 1835 ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος ἐκδίδει τὸν Ἐξορίστον μυθιστόρημα ἠθογραφικὸν καὶ ταυτοχρόνως πολιτικόν. Ἄν καὶ ἀτελὲς εἰς πολλὰ τὸ μυθιστόρημα τοῦτο ἔχει ὅμως ἰκανὴν φιλολογικὴν ἀξίαν· ἄς προσπαθῆσω λοιπὸν νὰ τὸ ἀναλύσω καθ' ὅσον τὸ ἐνθυμοῦμαι καὶ διὰ τῆς ἀναλύσεως νὰ δώσω ἰδέαν τινα αὐτοῦ εἰς τὸν ἀναγνώστην.

« Αἱ Θερμοπύλαι αὐταί ; — Αὐταί. — Καὶ τὸ ἐρείπιον τοῦτο ; — Λεῖψανον τοῦ παλαιοῦ τείχους τῶν Θερμοπυλῶν. — Καὶ ὁ ἐκ χώματος καὶ λίθων ἐκεῖνος σωρός ; — Οἱ τάφοι τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ πεσόντων ἡρώων. — Ὁδηγέ μου στάσου, ἄφες με ν' ἀναπνεύσω. Ἰερὸν ἔδαφος, σὲ ἀσπάζομαι ! Εἶπέ με, γέρον, εἶπέ με, τὴν νύκτα ἐδῶ περιπλανῶνται » σκιαὶ Σπαρτιάτιδες, φέρουσαι περικεφαλαίας καὶ » σείουσαι δόρατα ; ἀφίνουσιν ἄρα τὰς μαρμαρίνους » κλίνας των, ἐξέρχονται καὶ περιπολοῦν περὶ τοὺς » τάφους ; Ἄλλὰ δὲν βλέπω τὴν περίφημον ἐκεῖνην » οὐραγραφίαν :

« Ὡ ζεῖν', ἄγγειλον Λακεδαιμονίους

» Ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι. »

Τοιαύτη εἶνε περίπου ἡ σοβαρὰ καὶ ἀρχαϊκὴ ἐναρξὶς τοῦ Ἐξορίστου. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ μύθου συνδέεται στενωῶς εἰς τὸ πᾶνμα τοῦτο μετὰ τῶν πολιτικῶν συμβάντων τῆς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ 1831 μέχρι τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1832 ἐποχῆς. Ταῦτα δὲ ἐξιστοροῦνται γοργῶς, ἐπιτηδεῖως καὶ μὲ τρόπον δραματικώτατον, συνδυαζόμενα εὐφυῶς μετὰ τῶν πλαστῶν περιπετειῶν τῶν προσώπων τοῦ μυθιστορήματος. Τὸ ἱστορικὸν μέρος τοῦ Ἐξορίστου δὲν ἔχει βέβαια μὴδὲ τὴν ἐντελῆ ἀκρι-

βειαν και λεπτομέρειαν τῆς κυρίως λεγομένης ιστορίας, διότι τοῦτο ἀντέκειτο προδήλως εἰς τὴν φύσιν αὐτῆν τοῦ συγγράμματος τοῦ ποιητοῦ μας, μηδὲ τὴν πλήρη και γαληνιαίαν ἐκείνην ἀμεροληψίαν ἣτις χαρακτηρίζει τοὺς ιστοριογράφους, καθότι ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος γράφων περὶ συμβάντων τὰ ὁποῖα ἦσαν ὄλως πρόσφατα κατὰ τὸ 1835 καὶ εἰς τὰ ὁποῖα εἶχε λάβει και αὐτὸς ἐνεργὸν μέρος, δὲν ἠδύνατο νὰ ἦεν ἐντελῶς ἐλεύθερος τῆς ἐπιρροῆς τῶν ἰδεῶν τὰς ὁποίας ἐπρέσβευε, και ὑπὲρ τῶν ὁποίων εἶχε πολεμήσει και ἐπολέμηι ἀκόμη ἡμερὶς εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει. Πλειότερον ἀπομακρυνόμενος τῆς ιστορικῆς ἀληθείας παρὰ τὸν Walter Scott, εἶνε ἐν τούτοις πιστότερος εἰς αὐτὴν παρὰ τὸν Dumas. Ὑπάρχει μολοντούτο περὶ τὰ μέσα τοῦ συγγράμματος ὠραιότητις εἰκῶν τοῦ Ἰωάννου Καποδιστριαίου τῆς ὁποίας τὰ κυριώτερα χρώματα εἶνε, ἂν δὲν ἀπατώμαι, αὐτὰ ἐκεῖνα διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία θέλει ζωγραφίσει τὸν ἔξοχον ἐκεῖνον πολιτικὸν ἄνδρα, τοῦλάχιστον ἂν ὁ ιστορικὸς ἀνήκη εἰς τὴν φιλελευθέραν σχολήν. Τὸ δὲ ὕφος τοῦ Ἐξορίστου μὲ φαίνεται ἀληθὲς πρότυπον τοῦ πεζοῦ λόγου διὰ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν και πολὺ ἀνώτερον και αὐτοῦ τοῦ ὕφους τὸ ὁποῖον ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος μετεχειρίσθη βραδύτερον εἰς τὰ λοιπὰ πεζογραφικὰ του ἔργα. Μετὰ τὰς ὀλίγας ταύτας γενικὰς παρατηρήσεις, ἃς προβῶμεν εἰς λεπτομερεστέραν ἔρευναν τοῦ Ἐξορίστου.

Τὰ σημαντικώτερα τῶν πλασματικῶν προσώπων τοῦ Ἐξορίστου εἶνε αὐτὸς ὁ ἀνώνυμος ἥρωσ τοῦ μυθιστορήματος, ἡ ἐρωμένη του Ἀσπασία, ὁ γέρον πατὴρ αὐτῆς και ὁ Αὐγερινόπουλος, ἀντεραστῆς τοῦ Ἐξορίστου, μισούμενος ὁμως και περιφρονούμενος ὑπὸ τῆς Ἀσπασίας· προσέτι δὲ και ὁ Νικήστρατος, ἄφωνον τρόπον τινὰ πρόσωπον, μηδὲν πράττων ἢ λέγον ἐν τῇ διηγήσει, φίλος τῶν δύο ἑραστῶν πρὸ καιροῦ τελευτήσας, γλυκεῖα και συνάμα θλιβερά δι' αὐτοὺς ἀνάμνησις περὶ τῆς ὁποίας πολλὰκις ὁμιλοῦσι, πρόσωπον τέλος ἐπεισοδικῶν ἀναμειγμένον οὐσιωδῶς εἰς τὸν προγενέστερον βίον τῶν κυρίων προσώπων, περίπου καθὼς τὰ ἐπεισοδικὰ πρόσωπα τοῦ κόμητος Ραϊμόνδου και τῆς Κυρίας d'Arbigny ἐν τῇ Κορίνθῃ τῆς Κυρίας Στάελ. Ὁ τύπος τῆς Ἀσπασίας, ἀνατραφεῖσθαι ἐν Γαλλίᾳ, και ὁ τοῦ Ἐξορίστου περιηγηθέντος καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, πεπρωικισμένου μὲ ἔξοχον διάνοιαν και μὲ μάθησιν εὐρείαν και ποικίλην, εἶνε θελκτικώτατος ὄχι ὁμως και ἐντελῶς πραγματικὸς, ἂν λάβῃ τις μάλιστα ὑπ' ὄψιν τὴν τότε κατάστα-

σιν τῆς κοινωίας μας· ἀλλὰ δὲν πρέπει διὰ τοῦτο νὰ μεμφθῶμεν τὸν συγγραφέα· τὸ μυθιστορημά του δὲν εἶνε ἐκ τῶν λεγομένων πραγματογραφικῶν (romans réalistes), ἀλλ' ἐκ τῶν ὑψηλῶν και ἰδανικῶν, ὅπου ὁ συγγραφεὺς ὀφείλει νὰ παραστήσῃ πρόσωπα τινὰ ὁμοιάζοντα ὄχι πρὸς ὅτι εἶνε ἀλλὰ πρὸς ὅτι ἐπρεπε γὰρ ἦνε ὁ ἄνθρωπος, και νὰ ἐλκύτῃ οὕτω πρὸς αὐτὰ και πρὸς τὴν ἐν αὐτοῖς ἐνσαρκουμένην ἰδανικὴν τελειότητα τὸν θαυμασμὸν και τὴν ἀγάπην τοῦ ἀναγνώστου. Τὰ δύο ἄλλα πρόσωπα, ὁ πατὴρ τῆς Ἀσπασίας και ἰδίως ὁ Αὐγερινόπουλος, εἶνε ἀπ' ἐναντίας ἀληθῆ φωτογραφήματα, ἀκριθέστατα ἔκτυπα τῆς κατὰ πᾶν βῆμα ἀπαντωμένης χυδαίας πραγματικότητος.

Εἰς τὸ πρῶτον βλέπομεν τὸν Ἐξορίστον ἐξωσθέντα βιαίως και αἰφνιδίως ἀπὸ τὸ Ναύπλιον ὑπὸ τῆς Καποδιστριακῆς κυβερνήσεως και φεύγοντα πρὸς τὴν Χέρσον Ἑλλάδα τῆς ὁποίας μέρος εἶχεν ἤδη λάβει τὰ ὄπλα κατὰ τοῦ Καποδιστριαίου. Φθάσας δὲ κατάκοπος μετὰ πολυήμερον διὰ ξηρᾶς ὁδοπορίαν εἰς εὐτελεῆ τινὰ κωμόπολιν, λαμβάνει τὸν κάλαμον ὁ Ἐξορίστος και γράφει ἐκεῖθεν πρὸς τὴν Ἀσπασίαν ἐπιστολὴν εὐγλωττον και συγκινητικὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξηγεῖ εἰς τὴν ἐρωμένην του τὰ αἴτια τῆς κατὰ τῆς Καποδιστριακῆς κυβερνήσεως ἀντιπολιτευσέως του τὴν ὁποίαν, λέγει, βεβαίως δὲν θέλει συγχωρήσει ὁ πατὴρ τῆς ὁ ὅσον ἀφωσιωμένος εἰς τὴν κυβέρνησιν ἐκείνην.

Εἰς τὸ δεύτερον κεφάλαιον παριστάμεθα εἰς ἕν ὑπουργικὴν συμβούλιον, ὅπου συζητεῖται ἐνθέρμως ἡ παραδοχὴ και ἐκτελέσις μέτρων ἐκτάκτων· ἡ σκηνὴ αὕτη ζωγραφίζεται μὲ χρώματα φυσικώτατα και εἶνε ἐκ τῶν περιεργοτάτων και εὐφυστάτων. Ἐν ᾧ μεγαλόνοσος ἄνδρες σκέπτονται σοβαρῶς περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος, αἰφνιδίως παρουσιάζεται ταπεινότητα ἐνώπιόν των ὁ Αὐγερινόπουλος, συντηρητικὸς μαγειρικῶν και ὑπηρετικῶν εἶδος, διὰ γὰρ τοὺς φωτιστὰς μὲ πολυτίμους πληροφορίας και νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἱερᾶς και ἐξῆχως πατριωτικῆς ἀποστολῆς των. Ἀλλὰ πῶς τοῦτο; Ὁ Αὐγερινόπουλος διὰ παντοίων ἀτίμων μέσων ἐπροσπάθει νὰ καταστρέψῃ τὸν ἀντεραστὴν του, ἐλπίζων ν' ἀποκτήσῃ οὕτω πιθανότητας τινὰς ἐπιτυχίας ἂν ὄχι παρὰ τῇ Ἀσπασίᾳ, τοῦλάχιστον πλησίον τοῦ θεικωτάτου πατρὸς τῆς, τὸ ὁποῖον κυρίως ἐνδιέφερε τὸν Αὐγερινόπουλον, ὀλίγον μερικνῶντα διὰ τὴν καρδίαν τῆς Ἀσπασίας. Κατωρθώσας λοιπὸν νὰ ὑποκλέψῃ τὴν πρὸς τὴν νεάνιδα ταύτην ἐπιστολὴν τοῦ Ἐξορίστου, τὴν ὁ-

ποίησιν εἶχεν ἀποσφραγίσει καὶ ἀναγνώσει, πρέχει ἀμέσως εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον καὶ τὴν ἐγχειρίζει εἰς ἓνα τῶν ὑπουργῶν. Ἄμα τὸ ὑπουργεῖον ἔλαβε γνῶσιν αὐτῆς ἐκδίδει διαταγὴν πρὸς τὰς ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ἀρχὰς ὅσαι τῷ ἔμμενον πισταὶ νὰ συλλάβωσι διὰ παντὸς τρόπου τὸν Ἐξόριστον ὡς ἔνοχον ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας καὶ νὰ τὸν πέμψωσι σιδηροδέσιμον εἰς Ναύπλιον.

Εἰς τὸ ἐφεξῆς κεφάλαιον μᾶς διηγείται ὁ συγγραφεὺς τὴν διὰ προδοσίας σύλληψιν τοῦ ἥρωός του καὶ τὴν εἰς Ναύπλιον ἀποστολὴν του, τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Καποδιστριαίου, τὴν δραματικωτάτην συνδιάλεξιν τοῦ ἀλυσοδέτου ἐπαναστάτου μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κυβερνήσεως, τὴν κάθειρξιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπιθαλάσσιον φρούριον τῆς Ναυπλίας, τὴν δεσποτικῶς καὶ μεροληπτικῶς διεξαχθεῖσαν δίκην του, τὴν καταδίκην του εἰς θάνατον καὶ τὴν ἐναγώνιον θέσιν τῆς δυστυχῆς Ἀσπασίας κατὰ τὰς φοβερὰς ἐκείνας στιγμὰς. Κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα τῆς προφυλακιστέως του ὁ Ἐξόριστος σχετίζεται μὲ νέον τινα σύντροφον τῆς δυστυχίας του, δέσιμον καὶ τοῦτον διὰ πολιτικούς λόγους.

Εἰς τὸ τέταρτον κεφάλαιον, κατ' ἐπίμονον παράκλησιν τοῦ συνδεσμώτου του, ὁ Ἐξόριστος κάμνει πρὸς αὐτὸν τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ποικίλων συμβάντων τοῦ πολυκυμάντου βίου του. Ἡ ὠραία αὕτη καὶ ἐξόχως συγκινητικὴ διήγησις ἐνθυμίζει πολλὰς εἰς τὸν ἀναγνώστην μέρη τινα τῆς εὐγλώττου καὶ ἀπαραμιλλοῦ ἐκείνης διηγήσεως τοῦ René ἐν τῷ ὁμώνυμῳ μυθιστορήματι τοῦ Chateaubriand· εἰς τὰς ἀρχὰς μάλιστα αἱ δύο αὐταὶ διηγήσεις φαίνονται συγγενέουσιν πρὸς ἀλλήλας. Προχωρῶν εἰς τὴν διήγησίν του ὁ Ἐξόριστος καὶ ὁμιλῶν περὶ τοῦ στενοῦ τῆς Εὐβοίας ὅθεν εἶχε διέλθει, φεύγων τὴν κυβερνητικὴν καταδίωξιν, ὀλίγον πρὸ τῆς συλλήψεώς του, ἐνθυμῆται τοὺς ἐξῆς θαυμασίους στίχους τοῦ Φοσκόλου (Ugo Foscolo) περὶ τοῦ στενοῦ τούτου:

Ὁ ναύτης ὁ νυκτοπαρῶν πλησίον τῆς Εὐβοίας
 Εἰς τῶν αἰθέρων ἔβλεπε τὰς μαύρας ἐρημίας
 Συγκεχυμένας ἀστραπὰς ξιφῶν συγχρουομένων,
 Καὶ εἰς πύραξ νυκτολαμπῆς μνημάτων καιομένων
 Σκιάς γιγαντίας
 Μὲ περικεφαλαίας
 Ὀρμώσας πρὸς τὸν πόλεμον, ὀρμώσας πρὸς τὴν νίκην,
 Καὶ εἰς τοῦ σκότους ἤκουε τὴν σιγαλέαν φρίκην
 Κλαγγὴν φαλάγγων καὶ Περωσῶν ἀλαλαγμὸν καὶ θρήνον,
 Καὶ ἄσματα Ἑλλήνων,
 Καὶ θόρυβον καὶ κτύπον
 Χρεμετίζοντων ἵππων,
 Τοῦς θώρακας πατούντων
 Ἀνδρῶν ψοχοβραγούντων.

Οἱ ὠραῖοι οὗτοι στίχοι εἶνε μετάφρασις ἐνὸς τεμαχίου τοῦ Ἑλληνο-Ἰταλοῦ ποιητοῦ τῶν Μνημάτων (I sepolcra)· ἀλλ' ὅποια μετάφρασις! ὅποσον ἀξία τοῦ θαυμασίου ἰταλικοῦ πρωτοτύπου! καὶ ὡς τελειότης στιχοουργίας καὶ ὡς δειγμα ὕψους ὑψηλοῦ ἐν τῇ ποιήσει, πόσον τὸ τεμάχιον τοῦτο εἶνε λαμπρὸν καὶ ἄξιον ἀληθῶς τοῦ Φοσκόλου!

Εἰς τὰ κεφάλαια Ε' καὶ ΣΓ', βλέπομεν ἀποφασίζομενον παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς Ἀσπασίας τὸν γάμον αὐτῆς μετὰ τοῦ βαδιδούργου Αὐγερινοπούλου. Ἰπογράφεται τὸ προικοσύμφωνον ἀσφαλίζον εἰς τὸν γαμβρὸν, πρὸς μεγίστην θλίψιν τοῦ πανθεροῦ, σημαντικώτατα χρηματικὰ πλεονεκτήματα, προπαρασκευάζονται τὰ πάντα διὰ τὴν τελετὴν, παραγγέλλεται πολυτελὲς συμπόσιον ὅπου εἶνε προσκεκλημένα ὅλα τῆς ἐποχῆς τὰ ἐπίσημα πρόσωπα, ἡ Ἀσπασία ἐνδύεται τὴν κομψοτέραν καὶ πολυτελεστέραν στολὴν τῆς καὶ ἀστράπτει ὅλη ἀπὸ ἀδάμαντας, οἱ συνδαιτυμόνες συρρέουσιν ἤδη πανταχόθεν, ὁ γαμβρὸς εἰσέρχεται συνωδευμένος ὑπὸ πολλῶν φίλων του, ὅλος ἀποπνεῶν μῦρα καὶ σειόμενος φιλαρέσκως ἐντὸς τῆς πολυπτύχου λευκῆς φουστανέλλας του, φθάνει τέλος καὶ ὁ Κόμης Αὐγουστίνος Καποδιστριας ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀδελφοῦ του, οἱ ἱερεῖς ἐνδύονται, ἡ τελετὴ μέλλει ν' ἀρχίσῃ... ἀλλ' ἡ Ἀσπασία ;... αἰφνιδίως ἔβηνεν ἄφαντος. Ταράττονται ὅλοι τότε καὶ ἰδίως ὁ γαμβρὸς τὴν ζητοῦν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκίας, εἰς ὅλους τοὺς γειτονικούς οἴκους, πλὴν εἰς μάτην ὁ γέρον πατὴρ προσποιεῖται τότε ὅτι ἡ θυγάτηρ του ἠσθένησεν αἰφνιδίως καὶ ζητῶν συγγνώμην ἀπὸ τὴν ὁμήγουρι, τῇ ἀναγγέλλει ὅτι ὁ γάμος ἀνεβλήθη ἀορίστως. Οἱ προσκεκλημένοι δέχονται φιλοφρόνας τὰς δικαιολογίας, ἀλλὰ τινὲς ἐξ αὐτῶν, γαστρονομικώτεροι τῶν ἄλλων, ὀσφραίνονται τὴν ἐκ τοῦ μαγειρείου διαχεομένην εὐαρεστοτάτην κνίσσαν καὶ, μὴ δυνάμενοι ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὸν πειρασμὸν, προτείνουν νὰ καταβροχθισθῇ τὸ ἔτοιμον δεῖπνον εἰς τὴν ὕγιαν τῶν ἀπόντων μελλονόμενων. Πάντες ἐνθυμοῦνται τὴν κοινὴν Γαλλικὴν παροιμίαν le vin est tiré, il faut le boire, ἀσπάζονται ἐπομένως μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν πρότασιν καὶ κἀνήθται πάραυτα εἰς τὴν τράπεζαν ὅπου εὐωχῶνται λουκουλεῖως μέχρι τοῦ μεσονυκτίου· τότε ὅλοι διελύθησαν, ὁ δὲ πολυτάλαντος οἶκος τῆς Ἀσπασίας ἐβυθίσθη εἰς τὴν σιγὴν καὶ τὸ σκότος.

Τί ἐβίβην ἐν τούτοις ἡ Ἀσπασία ; Ἐν ᾧ ὅλοι τὴν ἐπερίμενον, αὐτὴ κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ ὑπὸ ταπεινὴν ἐνδυμασίαν μετὰ τῆς πιστῆς τροφῆς τῆς,

καὶ ἐπιδαίνουσα εἰς ἀνάτιον σαθρὸν ὄμοιον μ' ἐκεῖνο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Χάρων διέπλεε μετὰ τῶν νεοτέρων τῆς Στυγὸς τὸ μακρὸν κύμα, διευθύνετο, θαρσάλια καὶ ἀτρόμητος, ἡ γλυκεῖα κόρη, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πυκνοῦ τῆς νυκτὸς ἀσώτους, πρὸς τὸ Βοῦρτσι, τὸ ἐπιθαλάσσιον τῆς Ναυπλίας φρούριον. Καὶ πῶς τοῦτο; Ἡ Ἀσπασία εἶχε παρακολουθήσει μὲ ὄμμα ἀνήσυχον καὶ ἀγρυπνὸν ὅλας τὰς περιπετείας τῆς ἐπικινδύνου δίκης τοῦ Ἐξορίστου· ἔμαθεν ὅτι τὰ πάντα εἶχον τελειώσει, ὅλα τὰ ἔνδικα μέσα ἐξαντληθῆ, ὅτι ἡ νύξ ἐκεῖνη ἦτον ἡ τελευταία τὴν ὁποίαν ἐπὶ τῆς γῆς ἔμελλε νὰ διέλθῃ ὁ Ἐξορίστος, τῆς παιδικῆς τῆς ἡλικίας ὁ ἀγαπητὸς σύντροφος, τῆς καρδίας τῆς ὁ μόνος κύριος, καὶ ὅτι τὴν ἐπαύριον δώδεκα μολυβδοβόλα ἐκτοξευόμενα ὑπὸ τῆς βαρβάρου χειρὸς τοῦ δεσποτισμοῦ, ἔμελλον νὰ διατρυπήσωσι τὸ εὐγενὲς στήθος τοῦ φίλου τῆς, νὰ σταματήσωσι τοὺς παλμούς τῆς καρδίας ἐκεῖνης ἧτις δι' αὐτὴν μόνην ἔπαλλε. Κατάρθρωσε λοιπὸν νὰ συνεννοηθῆ μὲ γενναϊοφρονά τινα καὶ φιλόνηρον Ἰδραῖον πλοίαρχον, ὅστις τῇ εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ περιμένῃ εἰς τὸν ὀπισθεν τῆς Ναυπλίας ὄρμον τοῦ Τολοῦ τὸν Ἐξορίστος, καὶ ἅμα ἐλευθερωθέντα καὶ φθάσαντα ἐκεῖ, νὰ τὸν δεχθῆ εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ νὰ τὸν μεταφέρῃ παρῆυθς εἰς τὴν Ἴδραν, τὴν πετρίνην φωλεὰν τῆς Ἐλευθερίας, τὴν ἀγέρωχον ἐπαναστάτιδα· καὶ, φεύγουσα ταυτοχρόνως μισητὸν καὶ ἐξευτελιστικὸν γάμον, ὑπάγει μετὰ σπουδῆς εἰς τὸ Βοῦρτσι, διαφθείρει διὰ τῆς πολυτίμου προσφορᾶς τῶν ἀδαμάντων τῆς τοὺς φύλακας τοῦ Ἐξορίστου, εἰσδύει εἰς τὴν σκοτεινὴν καὶ κάθυγον εἰρκτὴν του, τὸν ἐξυπνᾷ ἐν τῷ μέσῳ τῶν πυρετωδῶν ὄνειρων τῆς ἐσχάτης τοῦ βίου του νυκτὸς· ὁ κατάδικος τὴν ἐκλαμβάνει ὡς τὸ φάντασμα τῆς φιλάτης του Ἀσπασίας, ἀλλὰ τέλος τὴν ἀναγνωρίζει, μετενδύεται εἰς χωρικὸν, ὡς ἠθελεν αὐτὴ, καὶ φεύγουσιν ἀμφοτέροι, ὁ μὲν εἰς τὴν Ἴδραν, ὅπου σώζεται, ἡ δὲ εἰς τὸν πατρῖον οἶκον ὅπου βυθίζεται πάλιν εἰς τὴν λύπην καὶ εἰς θανασίμους παντὸς εἶδους ἀνησυχίας. Ἀπαράμιλλος εἶνε τῷ ὄντι ἐπαῦθα ἡ Ἀσπασία καὶ ἀληθὲς πρότυπον μυθιστορικῆς τελειότητος! οἱ δὲ φύλακες τοῦ Ἐξορίστου, ὡς ἄλλοτε οἱ τοῦ κόμητος Lavalette, κατὰ τοιοῦτον περιπυτρόν τρόπον διασωθέντος ἀπὸ τὸν θάνατον ὑπὸ τῆς ὤρας συζύγου του, ἠδύνατο καὶ αὐτοὶ ν' ἀνακράζωσιν ὡς ἐκεῖνοι εἰς τὴν χυδαίαν των γλῶσσαν:

Ah! Ah!

Je voudrais, oui dà,

Epouser un'comtesse comm'ça.

Εἰς τὸ ἔβδομον κεφάλαιον ἐξιστορεῖται ὁ τραγικὸς θάνατος τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, τὰ πράγματα τῶν Μεγάρων, ὁ θρίαμβος τῶν Κωλεττιστῶν, ἡ ἐκλογὴ τοῦ Ὀθωνος, ταυτοχρόνως δὲ αἱ πρόοδοι τῆς καταθιρωστικῆς τὴν δυστυχῆ Ἀσπασίαν ψυχικῆς νόσου. Ἄγνοῦσα τί ἀπέγινεν ὁ Ἐξορίστος μετὰ τὴν φυγὴν του, μὴ δυναμένη πλέον μηδὲ νὰ λάβῃ ἐπιστολάς του μηδὲ νὰ τὸν γράψῃ, παρενοχλουμένη συνάμα ἀπὸ τὶς ἀκαταπαύστους προσληπαρήσεις τοῦ πατρὸς τῆς ὑπὲρ τοῦ Αὐγερινοπούλου, ἀπὸ τὶς ἀδιακόπους ἐπισκέψεις τοῦ τελευταίου τούτου, μὴ ἀπελπιζομένου νὰ ἐπιτύχῃ τέλος πάντων τὴν συναίνεσιν τῆς Ἀσπασίας εἰς τὸν μετ' αὐτῆς γάμον του, εὐρίσκειται εἰς ἀδιάκοπον ψυχικὴν ἀγωνίαν, αὕτη δὲ συντρίβει καὶ τὰς σωματικὰς τῆς δυνάμεις καὶ μαραίνει τέλος καὶ αὐτῆς τῆς θείας καλλονῆς τῆς τὸ ἄνθος. Πολλάκις προσηλώνει μελαγχολικὸν καὶ ἀόριστον βλέμμα εἰς τὴν ἀχανῆ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς θαλάσσης ἑκτασιν καὶ περιφέρουσα σπασμῶδεις δακτύλους ἐπὶ τῶν χορδῶν τῆς κιθάρας τῆς ἀποσπᾷ ἐκεῖθεν τοὺς θρηνηδεις τοῦτους φθόγγους:

Σ' τὰ βουνὰ εἶνε οἱ πάγοι

Κ' οἱ ἀέρες στὰ πελάγη,

Καὶ τὰ δένδρα ὀλέεντ

Ἐπὶ τὴν γῆν κύπτουν λυπημένα

Κ' ἐνῷ γύρω μου τὴν φύσιν

Νὰ θρηγῆ παρατηρῶ,

Τῶν δακρύων μου τὴν βρῦσιν

Νὰ κρατήσω δὲν ἔμπορῶ.

Φθάνομεν τέλος εἰς τὰ δύο ἔσχατα κεφάλαια, τὸ Η' καὶ Θ'. Ταῦτα δυστυχῶς εἶνε μετριώτατα ὑπὸ τὴν καλλιτεχνικὴν ἐποψὴν καὶ ἀνάξια τοῦ λοιποῦ μυθιστορήματος· ἡ λύσις, ἧτις προσεγγίζει, ἀντὶ ν' ἀναπτυχθῆ τὴν πῶρα προσηκόντως καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὸ μυθιστόρημα τὴν τελειοτάτην αὐτοῦ ἐκφρασιν καὶ τὴν σφραγίδα τῆς καλλιτεχνικῆς ὠραιότητος, παρίσταται τρόπον τινα πνιγμένη, στερεῖται πάσης σπουδαίας φιλοσοφικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπτύξεως καὶ φθάνει εἰς τὸ τέμα τῆς ἐν μεγίστη ταχύτητι, διὰ μικρῶν καὶ προστύχων περιπετειῶν. Τῆς Ἀσπασίας ἡ ὑγεία ἀπέκλινε καθ' ἡμέραν, τὸ ἔαρ ἐπροχώρει, οἱ ἰατροὶ τῇ ἐσυμβούλευσάν τὸν ἀέρα τῶν νήσων, ὁ πατὴρ τῆς μεταβαίνει μετ' αὐτῆς καὶ τοῦ Αὐγερινοπούλου εἰς τὴν Κύθνον, ἡ Ἀσπασία ἐξακολουθεῖ νὰ μαραίνεται, ὁ πολιτικὸς σάλος κατευνάζεται, ὁ Ἐξορίστος ἐκπληρώσας ἤδη ὅλα τὰ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντά του ἐπιστρέφει εἰς Ναύπλιον, δὲν εὐρίσκει πλέον ἐκεῖ τὴν Ἀσπασίαν, μαρτάνει ὅτι αὕτη εἶχε μεταβῆ εἰς Κύθνον διὰ

τὴν ὑγίαν τῆς καὶ ἀναχωρεῖ παρευθὺς διὰ τὴν νῆσον ταύτην. Ἐν τούτοις ὁ Αὐγερινόπουλος μαθὼν ὅτι ἔρχεται ὁ Ἐξόριστος ὀργίζεται φοβερῶς, ἀπελπίζεται, ἀποφασίζει νὰ δηλητηριάσῃ τὴν Ἀσπασίαν καὶ τὴν δηλητηριάζει διὰ τρόπον κοινοτάτου καὶ ὄλως τετριμμένου, ἀκολούθως δὲ γίνεται ἄφαντος. Ὅταν φθάνη τέλος ὁ Ἐξόριστος εἰς Κύθον εὐρίσκει τὴν Ἀσπασίαν ἐκπέουσαν ἤδη συνοδεύει, περίλυπος καὶ ἀπηλισμένος, τὴν κηδεῖαν τῆς καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας γίνεται καὶ αὐτὸς ἄφαντος. Ἴδου ὡς ἔγγιστα ἡ περιλήψις τῶν δύο ἐσχάτων κεφαλαίων. Ἰπάρχουσιν ἐν τούτοις εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Ἐξορίστου ἐν τῷ Θ' βιβλίῳ σελίδες τινὲς θαυμάσιαι, ἐπιτυχῆς μίμησις τῶν ἐφεξῆς τεμαχίων τῆς *Lélia* τῆς Κυρίας Sand.

Le sommeil est une douce et belle chose pour les petits enfants qui ne rêvent que de fées ou de paradis

Je ne sais comment appeler cet engourdissement lourd et douloureux qui pèse sur mon cerveau et le remplit de rêves et de souffrances pendant quelques heures de la nuit

. Une sorte de délire amer et sombre plane sur mon âme privée de guide

Mes rêves ont un effroyable caractère de vérité ; les spectres de toutes mes déceptions y repassent sans cesse, plus lamentables, plus hideux chaque nuit

Je vois fuir les ombres des amis que je n'aime plus, j'entends les cris d'alarme de ceux qui sont morts et dont l'âme erre dans les ténèbres de l'autre vie

Il y a des rêves plus pénibles encore, c'est de se croire condamné à accomplir quelque tâche extravagante, quelque travail impossible, comme de compter les feuilles dans une forêt, ou de courir rapide et léger comme l'air, de traverser, aussi vite que la pensée, vallons, mers et montagnes pour atteindre une image fugitive, incertaine, qui toujours nous devance et toujours nous attire en changeant d'aspect

Oh ! comme il revient souvent ce fantôme ! comme il m'appelle, comme il me convie ! Parfois c'est sous la forme délicate et pâle

d'une vierge qui fut ma compagne et ma soeur au matin de ma vie, et qui, plus heureuse que moi, mourut dans la fleur de la jeunesse. Elle m'invite à la suivre au séjour du repos et du calme. J'essaie de marcher après elle. Mais, substance éthérée que le vent emporte, elle me devance, m'abandonne et disparaît dans les nuées. Et pourtant, moi, je cours toujours : car j'ai vu surgir, des rives brumeuses d'une mer imaginaire, un autre spectre que j'ai pris pour le premier et que je poursuis avec la même ardeur.

Αὐταὶ εἶνε περίπου, ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦλάχιστον, αἱ κυριώτεραι τῶν ἐν τῷ Ἡμερολόγιῳ τοῦ Ἐξορίστου περιεχομένων ποιητικῶν σκέψεων. Ἄν ἡδυνάμην νὰ ἐνθυμηθῶ αὐτολεξεί τὸ κείμενον αὐτὸ τῶν εὐγλωττοτέρων τεμαχίων τοῦ Ἡμερολόγιου, ἤθελον βεβαίως προτιμήσει νὰ μεταφέρω ἐν ταῦθα καὶ νὰ θέσω ὑπ' ὄψιν τοῦ ἀναγνώστου αὐτὰ τὰ ἴδια τεμάχια τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου ἀντὶ τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων τῆς Κυρίας Sand· ἀλλ' εὐρισκόμενος εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀναλύσω τὸν Ἐξόριστον ἀπὸ μνήμης, νομίζω ὅτι ἔδωκα εἰς τὸν ἀναγνώστην ἀρκούσαν ἰδέαν τῶν τελευταίων τοῦ μυθιστορήματος τούτου ωραίων σελίδων, ἀντιγράφας ἐκείνας τὰς περικοπὰς τῆς *Λελίας*, ἐκ τῶν ὁποίων πιθανώτατα ἐνεπνεύσθη ὁ ποιητὴς μᾶς ἐν τῇ συνθέσει τοῦ Ἡμερολόγιου καὶ τὰς ὁποίας δὲν ἠθέλησα νὰ μεταφράσω, φοβούμενος μὴ ἀφαιρέσω ἀπ' αὐτῶν τὸ λαμπρὸν ποιητικὸν τῶν ἄνθος, τὸ ἀποτελοῦν τὴν κυριώτεραν αὐτῶν ἀξίαν.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

Κ. Δ. ΣΟΓΓΙΟΣ.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΠΟΡΟΝ.

(Συνέχεια καὶ τέλος.)

Μόλις δ' ἐτελείωστε, καὶ ἠκούσαμεν μεγάλην κραυγὴν, καὶ, ὡς κατ' ἀρχὰς μοὶ ἐφάνη, τὴν λέξιν Ἀγγελικὴ ! ἴσως ὅμως μᾶλλον ἐπίκλησιν εἰς τὸν ἄγγελον, τὸν φύλακα τῶν ψυχῶν, καὶ τρίτη ἀστραπή μᾶς ἐδειξε θεάμα φρικτὸν, τὸν δυστυχῆ φερόμενον κατὰ τῶν κρημνῶν, ὀλισθήσαντα, ὡς ὑπεβίσαμεν, ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς χειρονομίας του. Ὡς δ' ἐ-